

הלכות תעניות פ"ק ה

א. יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם, מפני הצרות שארעו בהן, כדי לעורר הלבבות, ולפתח דרכי התשובה; ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות: שבזכרון דברים אלו, נשוב להיטיב, שנאמר "והתודו את-עונם ואת-עון אבתם" (ויקרא כו, מ).

ב. ואלו הן: יום שלושה בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם, ונכתב גחלת ישראל הנשארה, וסבב להתם גלותן; ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים, והביאה במצור ובמצוק; ושבעה עשר בתמוז, חמשה דברים ארעו בו נשתברו הלוחות, ובטל התמיד מבית ראשון, והבקעה ירושלים בחרבן שני, ושרף אפוסטמוס הרשע ספר תורה, והעמיד צלם בהיכל.

ג. ותשעה באב, חמשה דברים ארעו בו נגזר על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ; וחרב הבית בראשונה, ובשניה; ונלקדה עיר גדולה ובית תור היה שמה והיו בה אלפים ורבבות מישראל, והיה להם מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח, ונפל ביד גויים ונהרגו כלם, והיתה צרה גדולה כמו חרבן המקדש; ובו פיום המוכן לפרענות, חרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו, לקים "ציון שדה תחרש" (ירמיהו כו, יח; מיכה ג, יב).

ד. וארבעת ימי הצומות האלו הרי הן מפרשין בקבלה, "צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי" (זכריה ח, יט): צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז, שהוא בחדש הרביעי; וצום החמישי זה תשעה באב, שהוא בחדש החמישי; וצום השביעי זה שלושה בתשרי, שהוא בחדש השביעי; וצום העשירי זה עשרה בטבת, שהוא בחדש העשירי.

ה. ונהגו כל ישראל בזמנים אלו, להתענות בשלושה עשר באדר, זכר לתענית שנתענו בימי המן, שנאמר "דברי הצומות, וזעקתם" (אסתר ט, לא). ואם חל שלושה עשר באדר להיות בשבת, מקדימין ומתעניין בחמישי, שהוא אחד עשר. אבל אחד מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת, דוחין אותו לאחר השבת; חל להיות בערב שבת, מתעניין בערב שבת. ובכל הצומות האלו, אין מתריעין ולא מתפללין תפלת נעילה; אבל קורין בתורה שחרית ומנחה ב"ויחל משה" (שמות לב, יא). ובכללן אוכלים ושותין בלילה, חוץ מתשעה באב.

ו. משיכנס אב, ממעטין בשמחה. ושבת שחל תשעה באב להיות בתוכה, אסור לספור וללכבס וללבוש כלי מגהץ, אפלו כלי פשתן, עד שיעבר התענית; ואפלו לכבס ולהניח לאחר התענית, אסור. וכבר נהגו ישראל, שלא לאכל בשר בשבת זו, ולא יכנסו למרחץ, עד שיעבר התענית; ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש, עד התענית.

ז. תשעה באב לילו פיומו לכל דבר, ואין אוכלין אלא מבעוד יום; ובין השמשות שלו, אסור פיום הכפורים. ולא יאכל בשר ולא ישתה יין, בסעודה המפסיק בה; אבל שותה הוא יין מגתו

שֵׁשׁ לוֹ שְׁלוֹשָׁה יָמִים אוֹ פָחוֹת, וְאוֹכֵל בָּשָׂר מְלִיחַ שֵׁשׁ לוֹ
שְׁלוֹשָׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר. וְלֹא יֹאכֵל שְׁנֵי תַבְשִׁילִין.

ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים, שְׂאֵכֵל עָרַב תַּשְׁעָה בָּאֵב אַחֵר חֲצוֹת;
אֲבָל אִם סָעַד קֹדֶם חֲצוֹת אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מִפְסִיק בָּהּ, אוֹכֵל כָּל
מָה שִׁירָצָה. וְעָרַב תַּשְׁעָה בָּאֵב שָׁחַל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת אוֹכֵל וְשׁוֹתָה
כָּל צָרְכוֹ, וּמַעֲלָה עַל שְׁלַחְנוֹ אֶפְלוֹ כִּסְעוּדַת שְׁלֵמָה; וְכֵן תַּשְׁעָה
בָּאֵב עֲצָמוֹ שָׁחַל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, אֵינּוּ מַחֲסֵר כָּלוּם.

ט. זֶה הִיא מִדַּת כָּל הָעָם, שְׂאִינָן יְכוּלִין לִסְבֹּל יוֹתֵר מִדִּי. אֲבָל
חֲסִידִים הָרָאוּשׁוֹנִים, כִּי הֵיטָה מִדָּתָן עָרַב תַּשְׁעָה בָּאֵב מִבִּיאִין
לוֹ לְאָדָם לְבַדּוֹ פֶּת חֲרֻכָּה בְּמִלַּח, וְשׁוֹרָה בְּמִים וְיוֹשֵׁב בֵּין תַּנּוּר
לְכִירִים וְאוֹכְלָה; וְשׁוֹתָה עָלֶיהָ קֶתוֹן שְׁלָמִים בְּדֹאגָה וּבְשִׁמּוֹן
וּבִכְיָה, כְּמִי שֶׁמֶתוֹ מָטַל לִפְנָיו. וְכִזָּה רָאוּי לְחֻכְמִים לַעֲשׂוֹת, אוֹ
קָרוֹב מִזֶּה; וּמִיָּמִינוּ לֹא אֲכַלְנוּ עָרַב תַּשְׁעָה בָּאֵב תַּבְשִׁיל, אֶפְלוֹ
תַּבְשִׁיל שְׁלַעֲדָשִׁים, אֵלֹא אִם כֵּן הָיָה בַּשַּׁבָּת.

י. עֲבֻרוֹת וּמִנִּיקוֹת, מִתַּעֲנוּת וּמִשְׁלִימוֹת בַּתַּשְׁעָה בָּאֵב. וְאָסוּר
בְּרַחֲצָה בֵּין בַּחֲמִין בֵּין בְּצוּנָן, וְאֶפְלוֹ לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּמִים;
וְאָסוּר בְּסִיכָה שְׁלַתַּעֲנוּג, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל, וּבַתַּשְׁמִישׁ הַמָּטָה
כִּיּוֹם הַכַּפּוּרִים. וּמְקוֹם שֶׁנִּהְגָּו לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה, עוֹשִׁין;
וּמְקוֹם שֶׁנִּהְגָּו שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה, אֵינָן עוֹשִׁין. וּבְכָל
מְקוֹם, תִּלְמִידֵי חֻכְמִים בְּטָלִין בּוֹ; וְאָמְרוּ חֻכְמִים שְׁכָל הָעוֹשָׂה
בּוֹ מְלֹאכָה, אֵינּוּ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה.

יא. תִּלְמִידֵי חֻכְמִים, אֵין נוֹתֵנִין זֶה לָזֶה שְׁלוֹם בַּתַּשְׁעָה בָּאֵב, אֵלֹא
יוֹשְׁבִים דְּוָוִים נֶאֱנָחִים, כְּאַבְלִים; וְאִם נָתַן לָהֶם עִם הָאָרֶץ שְׁלוֹם,
מִחֲזִירִים לוֹ בַּשֶּׁפֶה רָפָה וְכַבֵּד רֹאשׁ. וְאָסוּר לְקָרוֹת בַּתַּשְׁעָה בָּאֵב
בַּתּוֹרָה אוֹ בְּנִבְיָאִים אוֹ בַּכְּתוּבִים, וּבַמִּשְׁנָה וּבַהֲלָכוֹת וּבַתִּלְמוּד
וּבַהֲגָדוֹת; וְאֵינּוּ קוֹרָא אֵלֹא בְּאִיּוֹב, וּבִקִּינוֹת, וּבִדְבָרִים הָרַעִים
שֶׁבִירְמִיָּה. וְתִינוּקוֹת שְׁלֵבִית רֶבֶן, בְּטָלִין בּוֹ. וּמִקְצַת חֻכְמִים,
נוֹהֲגִין שְׁלֹא לְהַנִּיחַ בּוֹ תַּפְלִין בְּרֹאשׁ.

יב. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, תִּקְנוּ חֻכְמִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, שְׂאִין
בוֹנִין לְעוֹלָם בְּנִין מְסִיד וּמִכִּיר, כְּבִנְיָן הַמְּלָכִים; אֵלֹא טַח בֵּיתוֹ
בְּטִיט, וְסָד בְּסִיד, וּמִשִּׁיר מְקוֹם אִמָּה עַל אִמָּה כְּנֶגֶד הַפֶּתַח,
בְּלֹא סִיד. וְהַלּוֹקֵחַ חֲצֵר מְסִידָת וּמִכִּירָת, הָרִי זֶה בַּחֲזָקָתָהּ, וְאֵין
מַחֲיָבִים אוֹתוֹ לְקַלֵּף הַכּוֹתָלִים.

יג. וְכֵן הִתְקִינוּ שֶׁהָעוֹרֵף שֶׁלֹּחַן לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לְאוֹרְחִים, מַחֲסֵר
מִמֶּנּוּ מַעַט, וּמִנִּיחַ מְקוֹם פָּנוּי, בְּלֹא קַעֲרָה מִן הַקַּעְרוֹת הָרָאוּיוֹת
לְתֵת שֵׁם. וְכִשְׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה תַכְשִׁיטֵי הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, מְשִׁירָת מִין
מִמִּינֵי הַתַּכְשִׁיט שְׁנוֹהֶגֶת בָּהֶן, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תַכְשִׁיט שְׁלָם.
וְכִשְׁהָחֵתֵן נוֹשֵׂא, לוֹקֵחַ אֶפֶר מְקַלָּה וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ מְקוֹם הַנֶּחֱת
תַּפְלִין. וְכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים, כְּדִי לְזַכֵּר יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר "אִם—
אֲשַׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבֹּק—לְשׁוֹנִי, לְחִכִּי אִם—לֹא
אֲזַכְּרֶכִּי: אִם—לֹא אַעֲלֶה, אֶת—יְרוּשָׁלַם עַל, רֹאשׁ שְׂמֹחָתִי" (תהילים
קלז, ה-ו).

יד. וְכֵן גָּזְרוּ שְׁלֹא לִנְגֹן בְּכָלִי שִׁיר, כָּלָם; וְכָל מִינֵי זִמְרָה, וְכָל
מִשְׁמִיעֵי קוֹל שֶׁלְשִׁיר אָסוּר לְשַׁמַּח בָּהֶן, וְאָסוּר לְשַׁמְעָן: מִפְּנֵי
הַחֲרָפָן. וְאֶפְלוֹ שִׁירָה בְּפֶה עַל הַיֵּין אָסוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּשִׁיר,
לֹא יִשְׁתּוּ—יַיִן" (ישעיהו כד, ט); וְכַבֵּר נִהְגָּו כָּל יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר דְּבָרֵי
תַּשְׁבָּחוֹת אוֹ שִׁיר שְׁלֵהוּדָאוֹת לֹאֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן עַל הַיֵּין.

טו. ואחר כך גזרו על עטרות חתנים, שלא יניח החתן בראשו שם כליל, שנאמר "הסיר המצנפת, והרים העטרה" (יחזקאל כא, לא). וכן גזרו על עטרות כלות, אם היו כסף וזהב; אבל שלגדיל, מתרת לפלה.

טז. מי שראה ערי יהודה בחרבנם אומר "ערי קדשך, היו מדבר" (ישעיהו סד, ט), וקורע. ראה ירושלים בחרבנה אומר "בית קדשנו ותפארתנו . . ." (ישעיהו סד, י), וקורע. ומהיכן חיב לקרע, מן הצופים; וכשיגיע למקדש, קורע קרע אחר. ואם פגע במקדש תחלה, כשיבוא מדרך המדבר קורע על המקדש, ומוסיף על ירושלים.

יז. כל הקרעים האלו כלם, בידו ומעומד; וקורע כל כסות שעליו, עד שיגלה את לבו. ואינו מאחה קרעים אלו, לעולם; אבל רשאי הוא לשללן למללן ללקטן ולתפרן, כמין סלמות. יח. היה הולך ובא לירושלים, הולך ובא אם תוך שלושים יום, אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר שלושים יום, חוזר וקורע.

יט. כל הצומות האלו, עתידים לבטל לימות המשיח; ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר "כה-אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית-יהודה לששון ולשמחה, ולמעדים, טובים; והאמת והשלום, אהבו" (זכריה ח, ט).